

Forord af Inger Thormann

Omsorgssvigt har mange ansigter, og i denne bog får vi hele paletten. Ti børn, der nu er voksne, fortæller om deres liv. De ser tilbage på det, der var, hvor smerteligt det end kan opleves. Bogens forfatter, Lise Andersen, og deres beskytter og gamle forstander på Børnehjemmet Uummanaq, Ann Andreasen, støtter på hver sin måde den enkelte i fortællingen. Af og til må der standses op, og historien fortsætter efter kortere eller længere pause. Historiefortællingen og omsorgen for den enkelte i processen er i sig selv en mulighed for heling. Det er ikke let at gennemleve den smertefulde fortid.

Forældres misbrug og vold er tilbagevendende i de ti historier, men børnene har også sultet og frosset. Børnene har ikke haft den mest nødtørftige omsorg. De har lidt alvorlige tab, hvor døden og truslen om døden for mange har været en livsledsager. De er ikke blevet set af andre, der har haft mulighed for at gribe ind og hjælpe dem. Sådan er omstændighederne ofte for omsorgssvigt, i Grønland såvel som i Danmark.

Ovenstående kan måske virke skræmmende for nogle læsere, men bogen er fyldt med håb, for i historierne hører vi om børn, der på trods af omsorgssvigtet vælger livet og udvikler sig på trods af enorme personlige belastninger. Hvor kommer denne modstandsdygtighed fra? Hvordan kan det lade sig gøre?

Mange har mistet håbet, når de anbringes på børnehjemmet i Uummanaq. Den første tid er svær for de fleste. Adskillelsen fra familien er svær, uanset hvor omsorgssvigtede den har været. Men langsomt får glæden og håbet plads hos den enkelte på denne helt unikke døgninstitution højt mod nord.

Har læseren en kritisk holdning til døgninstitutioner for børn og unge, vil denne ændre sig gennem læsningen af bogen og er-

stattes af en dyb respekt for dette børnehjem, dets leder og dets medarbejdere.

Indledningsvis føres læseren til Uummannaq, så til børnehjemmet og derefter til de ti livsfortællinger. Det store land med dets kun 57.000 indbyggere har en historie og en natur som både er barsk og smuk. Lise Andersens arbejde i Grønland har betydet, at hun har været i kontakt med mange mennesker, som har haft en svær barndom og ungdom. Det har fået hende til at undre sig over, hvordan de har kunnet klare at holde fast i livet. En undren, som nu er blevet til denne bog. Forfatteren ønsker med bogen at give mulighed for at lade omsorgssvigtede børn, som nu er blevet voksne, fortælle deres egne livshistorier – at lade dem komme til orde.

I bogen henvises der flere gange til Ann Andreasen og Jean-Michel Huctin, som har skrevet en artikel om børnehjemets behandlingsstrategier. Her beskriver de, hvordan kultur og natur er helt essentielt i deres arbejde med børnene. Stoltheden over den grønlandske *kultur* og glæden over Grønlands fantastiske *natur* skal være en del af hvert barns identitet. Det enkelte barn skal være stolt over at være grønlander. Ann Andreasen er overbevist om, at lykkes denne "dannelse", vil barnet få større mulighed for at kunne overkomme personlige belastninger. Derfor har børnehjemmet tilknyttet fangere, som samarbejder med det pædagogiske og behandlingsmæssige personale. Børnene lærer at færdes i naturen, lærer at bygge slæder og passe hunde. Dette er en forudsætning for at kunne deltage i de tilbagevendende slædeture.

Men dannelse omfatter også at vide, hvad der foregår i andre lande. I verden. Det giver livet perspektiv. Rejser rundt i verden er en del af pædagogikken, og historierne i bogen fortæller da også flere steder om, hvad disse rejser har betydet for det enkelte menneske. På rejserne medbringer børnene ofte deres musik-

instrumenter. Børnene lærer at spille på mindst ét instrument. Dygtige musikere og musiklærere spiller dagligt med børnene, og på rejser spiller børnene selv for andre. Børnene lærer *samspil* i ordets bogstaveligste forstand. Det enkelte barn får selvtillid, og den enkelte oplever at kunne glæde andre med sin kunnen. Oplevelse af selvværd, stolthed og glæde er målet, slædteure, musik og rejser er en væsentlig del af midlerne.

Gennem historierne erfarer vi, at flere børn er voksne, inden de forlader børnehjemmet. Nogle forlader aldrig børnehjemmet helt. Når man er svigtet i grundkernen af sin personlighed, og det netværk, man har, primært er det, man fik på børnehjemmet, er der brug for at holde fast i det trygge anker, når livet med dets mange udfordringer belaster den enkelte. Kontakten til børnehjemmet bliver for mange den nødvendige beskyttelse, når ubalance i familien, skolegang, uddannelse og kærestesorg bliver overvældende. Det kaldes efterværn, og det prioriteres højt af børnehjemmet. Mange sagsbehandlere og andre myndigheds personer har været nødt til at få en grundig indføring i omsorgssvigtets naturlige følger for at kunne forstå, hvorfor det er så vigtigt, at den enkelte beholder støtten, når livets udfordringer bliver overvældende.

Ann Andreasen er optaget af at hjælpe andre til at forstå, dels hvad det er, "hendes" børn har oplevet, og dels hvad det, de har oplevet, har gjort ved dem. Det samme har den franske psykiater og forfatter Boris Cyrulnik været optaget af. Selv mistede han sine forældre som femårig, da de blev deporteret til kz-lejren i Auschwitz. Han fremhæver det enkelte menneskes muligheder for at vende tilbage til livet. Vel at mærke et andet liv.

Boris Cyrulnik indleder sin bog *De grimme ællinger* med historien om den grimme ælling. Fra eventyret ved vi, at den grimme ælling led omsorgssvigt: Den blev mobbet, krænket og forladt. Historien ender godt, idet den grimme ælling udvikler sig og får

et godt liv, men den vil *aldrig* glemme den fornedrelse, den oplevede tidligt i livet.

En af Cyrulniks pointer er, at problemet ikke er løst, i og med at "mishandlingen" ophører. At få omsorg på et børnehjem, når man har mistet sin egen familie, er kun begyndelsen på spørgsmålet: Og hvad skal jeg så stille op med det?

Det er ikke nok, at den grimme ælling finder en svanefamilie, for at alt skal være i orden. Den er kvæstet i sin historie, det står prentet i dens hukommelse. Ællingen har fået et dobbelt traume; den er blevet slået ud to gange. Det første slag, det, der finder sted i virkeligheden (ællingen der blev kanøflet i andegården), giver et smertefuldt sår eller følelsen af at have mistet noget. Det andet slag rammer, når fantasien og tankerne føres tilbage til det første slag og giver en følelse af at være blevet ydmyget og forladt.

For at helbrede det, som Boris Cyrulnik kalder det første slag, skal der foregå en langvarig helingsproces, og for at dæmpe smerten ved det andet slag er det nødvendigt at ændre sit billede af det, der skete – hvad det var, der blev gjort ved en. Den enkelte er nødt til at kunne forestille sig sin ulykke og dens forløb på en anden måde. Cyrulnik siger: "Der skal en heling af det virkelige sår til, men også en metamorfose af den forestilling, man gør sig om det."¹

Derfor må tilbuddet om omsorg for den enkelte række langt ud i livet. Og derfor er det vigtigt, at de ti "børn", der fortæller deres historier i denne bog, har fået den mulighed, der med bogen blev givet dem. De er blevet set og mødt i deres smerte. Og dette giver håb.

Inger Thormann
Psykolog

Forfatterens forord

Jeg har i perioder arbejdet som sundhedsplejerske i Grønland. Sidste gang, jeg var i Grønland, var jeg en del af et nyt offentligt tiltag, hvor sundhedsplejersker skulle besøge gravide med problemer af forskellig art – alt fra mangel på økonomiske, sociale og personlige ressourcer til trivselsproblemer med misbrug af alkohol eller hash til fysiske, psykiske og seksuelle overgreb.

Når de gravide kvinder fortalte mig om deres liv, kunne det være svært at forstå, hvordan de overhovedet havde fundet vej til deres nuværende liv.

Jeg spurgte mig selv, om der findes en særlig råstyrke hos grønlandere?

Børnehjemmet Uummanaq er et af de steder i Grønland, hvor omsorgssvigtede børn kan blive anbragt. Med opbakning fra børnehjemmet fik jeg lov til at kontakte tidligere beboere og interviewe dem om deres barndom og opvækst. Ti tidligere beboere på børnehjemmet mellem 23 og 43 år valgte at fortælle deres historie til mig, vel vidende, at jeg ville samle dem i denne bog.* De fortæller om deres opvækst hjemme hos deres forældre eller anden familie, hvordan de kom på børnehjem, og hvilken betydning, de mener, det har haft for deres liv i dag. De har været modige ved at dykke ned i deres fortid og vist en åbenhed om problemerne i deres barndom. Det sker ikke uden omkostninger. Det er en smertefuld proces at fortælle om de svigt, der har været undervejs, og om udfordringer som sult, misbrug, vold

* *De ti fortællinger er alle anonymiserede af hensyn til de medvirkende og deres familier.*

og/eller afhængighed. Jeg oplevede under interviewene, hvordan flere talte meget lavt, at nogle havde brug for pauser, og et par stykker fik ondt i hovedet og blev trætte. Jeg har efterfølgende læst historierne op for dem hver især, for at få deres accept. I mødet med sin egen historie begyndte en enkelt at græde.

Det har gjort et dybt indtryk på mig at møde disse mennesker, at lytte til deres livshistorier og nu i denne bog at dele dem med andre.

En dybfølt tak går til dem for den tillid, de viste mig ved at fortælle om deres opvækst – en tak for deres tid og besvær, og fordi de gjorde det på trods af den smerte, som det krævede af dem.

Mange har givet udtryk for, at de føler sig anderledes, og det er ikke let at vokse op med den følelse. Mit håb er derfor, at de nu voksne børn, ved at stå frem i denne bog, kan hjælpe andre som dem; ved at fortælle åbent om deres omsorgssvigt kan de måske inspirere andre til at søge hjælp og give dem mod til at stå frem med deres anderledes bagage.

Desuden er det mit håb, at bogen vil give en bedre forståelse for, hvad omsorgssvigtede børn går igennem, og hvor langt de kan nå, selvom de har fået en svær start på livet. At de er kommet dertil, hvor de er i dag, skyldes i høj grad, at de har mødt mennesker undervejs i deres liv, der har holdt af dem og troet på dem. Mange af disse er de voksne på børnehjemmet, hvor de boede. Her har de oplevet en pædagogik, som har været med til at forme dem som mennesker – og ikke mindst fremme deres selvværd. De pædagogiske metoder, der bruges på børnehjemmet i Uummannaq såvel som andre steder, er vigtige redskaber til at komme videre for omsorgssvigtede børn.

De fleste børn i Grønland har det godt med kærlige, omsorgsfulde forældre. Men der er familier, hvor forældrene ikke magter at give tilstrækkelig omsorg. Intet barn drømmer om at skulle vokse op hos en plejefamilie eller på et børnehjem, men nogle gange er det nødvendigt. I mange tilfælde findes der heldigvis gode plejefamilier og børnehjem, hvor børnene gennem positive oplevelser og trygge rammer bliver hjulpet til at komme videre i livet. Sådan et sted er Børnehjemmet Uummanaq.

Lise Andersen